

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 416

**Współczesne problemy ekonomiczne.
Rozwój zrównoważony w wymiarze
globalnym i europejskim**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-561-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Bernadeta Baran: Idea zielonej gospodarki w UE a perspektywy rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce / The idea of green economy in the EU vs. perspectives of renewable energy development in Poland.....	9
Beata Będzik: Ważkość kapitału społecznego w kształtowaniu spójności społecznej / Validity of social capital in shaping social cohesion.....	17
Jan Borowiec: Wzrost gospodarczy a zmiany w spójności gospodarczej i społecznej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej / Economic growth vs. changes in the economic and social cohesion in Central and Eastern European countries.....	26
Jarosław Czaja: Euroizacja jako skutek spowolnienia integracji monetarnej w Unii Europejskiej / Euroization as an effect of slower monetary integration in the European Union.....	36
Mariusz Czupich: Spójność społeczna w wybranych krajach Unii Europejskiej / Social cohesion in selected countries of the European Union.....	44
Małgorzata Dziembala: Rozwój transgranicznych systemów innowacji w dobie globalizacji – przykład regionu Venlo-Niederrhein / Cross-border innovation systems development in a globalizing world – the Venlo-Niederrhein example.....	53
Joanna Jahn: Eksport wyrobów wysokiej techniki w Unii Europejskiej / Export of high tech in the European Union.....	65
Urszula Kalina-Prasznic: Reformy emerytalne a polityka spójności ekonomicznej / Pension reforms vs. cohesion policy.....	75
Maria Kola-Bezka: Zmiany pozycji konkurencyjnej regionów NUTS 3 w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 2000–2012 / Changes in the competitive position of nuts 3 regions in Central and Eastern Europe in 2000-2012.....	83
Agnieszka Kwarcińska: Międzynarodowe inicjatywy normatywne w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) jako wyraz działań na rzecz zrównoważonego rozwoju / International normative initiatives in corporate social responsibility (CSR) as a manifestation of actions for sustainable development.....	95
Dorota Michalak: Analiza skutków zmian klimatu i wynikających z nich działań adaptacyjnych podejmowanych przez Unię Europejską / Analysis of the impact of climate changes and resulting the reform adaptation measures taken by the European Union.....	104

Aleksandra Nacewska-Twardowska: Liberalizacja polityki handlowej UE a zmiany w handlu towarami / European Union trade liberalization and changes in goods trade	113
Jacek Pera: Ocena stabilności makroekonomicznej w gospodarkach unijnych w świetle procedury nierównowagi makroekonomicznej. Aspekt ryzyka zjawisk kryzysowych / Evaluation of macroeconomic stability in the economies of the EU in the light of the macroeconomic imbalance procedure. Risk aspect of the crisis phenomenon	123
Dariusz Perło: Inteligentne specjalizacje a rozwój zrównoważony / Smart specializations and sustainable development	136
Grażyna Rzeszotarska: Strategia „Europa 2020” – narzędzie realizacji koncepcji inteligentnego rozwoju w krajach UE / The Europe 2020 strategy – a tool to implement the concept of smart growth in the EU.....	145
Małgorzata Szczepaniak: Polityka fiskalna w czasie kryzysu gospodarczego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej / Fiscal policy during the economic crisis in the countries of Central and Eastern Europe	153
Barbara Wieliczko: Zrównoważenie rolnictwa UE a WPR i strategia „Europa 2020” / Sustainability of agriculture in the EU vs. cap and “Europe 2020” strategy.....	164
Maria Zuba-Ciszewska: Wkład idei spółdzielczości wywodzącej się z socjalizmu zrzeszeniowego w koncepcję CSR / The contribution of the idea of cooperativeness descending from the association socialism into the concept of CSR.....	172

Wstęp

Współczesne otoczenie społeczno-ekonomiczne jest bardzo skomplikowane. Złożoność ta inspiruje ekonomistów do podejmowania wielokierunkowych badań, skupiających się na poszukiwaniu rozwiązań zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym. Jednym z najważniejszych problemów ekonomicznych, które z punktu widzenia rozwoju i wzrostu społeczno-gospodarczego wymagają dogłębnych i szerokich eksploracji, jest zrównoważony rozwój.

W prezentowanym Państwu opracowaniu naukowym zatytułowanym „Rozwój zrównoważony w wymiarze globalnym i europejskim” podjęto próbę opisu i analiz kwestii związanych z szeroko pojętymi zagadnieniami rozwoju zrównoważonego w wymiarze globalnym i europejskim. Tematyka zawartych w publikacji tekstów jest zróżnicowana, odzwierciedla bowiem zarówno wieloaspektowość koncepcji rozwoju zrównoważonego, jak i różnorodność działań podejmowanych przez Unię Europejską i wspólnotę międzynarodową na rzecz wspierania takiego właśnie modelu rozwoju. Autorzy ujętych w niniejszej pracy artykułów naukowych dołożyli wielu starań, aby studium to odnosiło się do empirii i rzeczywistości współczesnej gospodarki. W efekcie tych dążeń powstało opracowanie charakteryzujące się wysokim poziomem merytorycznym oraz dużą aktualnością omawianej problematyki. Pozwala to mieć nadzieję, że zawarte w prezentowanej publikacji przekazy okażą się nie tylko pomocne w głębszym zrozumieniu rozwoju obecnego stanu współczesnej gospodarki, lecz także będą przyczynkiem do dalszych naukowych analiz, tym bardziej że wielogłos w sprawach tak aktualnych, jakie obejmują treści poruszone w artykułach, stanowi przegląd opinii wielu polskich środowisk uniwersyteckich.

Przekazując tę publikację do rąk Czytelników, mamy głębokie przekonanie, że zawarte w niej myśli i idee spotkają się z dużym zainteresowaniem pracowników naukowych, teoretyków, praktyków, studentów studiów ekonomicznych i innych kierunków. Chcielibyśmy także bardzo podziękować wszystkim Autorom za umieszczone w prezentowanym wydawnictwie teksty, ufając, że nasza współpraca będzie kontynuowana.

*Grażyna Wolska
Jan Borowiec
Bernadeta Baran*

Mariusz Czupich

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: czupich@umk.pl

SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA W WYBRANYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

SOCIAL COHESION IN SELECTED COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

DOI: 10.15611/pn.2016.416.05

JEL Classification: F15, I15, O15, P46

Streszczenie: Zasadniczym celem funkcjonowania Unii Europejskiej jest niwelowanie różnic w poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego między regionami i państwami członkowskimi. Szczególnie ważny aspekt działalności Wspólnoty stanowi spójność społeczna, w ramach której podejmowane są działania zmierzające do likwidacji dysproporcji w poziomie rozwoju społecznego. Spójność społeczna jest zagadnieniem niejednoznacznym, które może być analizowane w wielu aspektach przy zastosowaniu różnych grup mierników. Artykuł przedstawia analizę wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej w zakresie podstawowych wskaźników rozwoju społecznego na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Badanie umożliwiło odpowiedzi na pytania: czy w Unii Europejskiej zachodzi wzrost spójności społecznej oraz które z państw EŚW poczyniły największy postęp społeczny od momentu wejścia do UE.

Słowa kluczowe: spójność społeczna, jakość życia, Europa Środkowo-Wschodnia.

Summary: The primary purpose of the European Union is to reduce the differences in the level of economic and social development between member states. A particularly important aspect of the activities of the Community is social cohesion, which is to eliminate disproportions in the level of social development. The article presents an analysis of selected countries in Central and Eastern Europe in terms of basic human development indicators over the past several years. The study enables the answers to the questions: whether in the European Union there is an increase in social cohesion and which of the CEE countries have made the greatest social progress since the entry into the EU.

Keywords: social cohesion, quality of life, Central and Eastern Europe.

1. Wstęp

Współcześnie bardzo dużo uwagi poświęca się zagadnieniom związanym z rozwojem ekonomicznym. Tworzy się różnego rodzaju rankingi i zestawienia, w których

przedmiotem analizy bywają najczęściej takie wskaźniki, jak produkt krajowy brutto *per capita* czy stopa bezrobocia. Jednocześnie wraz z poprawą wyników gospodarczych poszczególnych państw często docierają informacje o rosnącym rozwarstwieniu społeczeństwa, wykluczeniu społecznym, zagrożeniu biedą, wzroście zjawisk patologicznych itp. Przyczyną tego jest fakt, że szybki rozwój gospodarczy nie zawsze powoduje pozytywne konsekwencje w rozwoju społecznym oraz poprawie warunków i jakości życia społeczeństwa.

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) rozpoczęły transformacje swoich gospodarek na początku lat 90. XX w. Częścią tych zmian było włączenie się w proces integracji europejskiej. Obok często analizowanych w literaturze przedmiotu procesów konwergencji gospodarczej ciekawy staje się również postęp tej części Europy w zakresie rozwoju społecznego, zwłaszcza ze względu na duże zaległości w tej dziedzinie w stosunku do krajów tzw. starej UE. Celem artykułu jest zidentyfikowanie dynamiki spójności społecznej krajów EŚW w odniesieniu do średniego poziomu Wspólnoty na podstawie wybranych wskaźników rozwoju społecznego.

2. Koncepcja spójności społecznej

Zapewnienie spójności wiąże się z koniecznością niwelowania dysproporcji, które istnieją pomiędzy państwami oraz regionami. Należą one do niebezpiecznych zjawisk, zwłaszcza w wymiarze międzynarodowym, ponieważ ich źródłem są liczne uwarunkowania ekonomiczne, socjologiczne, etniczne, kulturowe i wyznaniowe [Greta, Tomczak-Woźniak 2013, s. 3–4]. Asymetryczne procesy rozwojowe są niepożądane, gdyż mogą powodować nowe różnice lub pogłębianie się już istniejących.

Spójność określonej grupy w ujęciu socjologicznym oznacza właściwość polegającą na braku wyraźnych różnic między jej elementami. Tak rozumiana spójność jest przedmiotem szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej. Jednym z obszarów kompetencji UE jest, od momentu podpisania Jednolitego Aktu Europejskiego w 1986 r., spójność gospodarcza i społeczna. Trzecim wymiarem spójności, wprowadzonym traktatem lizbońskim z 2008 r., jest spójność terytorialna.

Spójność ekonomiczna jest powiązana z istniejącymi nierównościami gospodarczymi pomiędzy państwami i regionami. Najczęściej do jej pomiarów stosuje się produkt krajowy (regionalny) brutto wyrażony parytetem siły nabywczej. Z kolei spójność terytorialna wyraża się w równoważeniu różnic między potencjałami rozwojowymi państw i regionów oraz negatywnych efektów procesów rozwojowych. Jako jej miernik wykorzystywany jest tzw. wskaźnik dostępności, pokazujący, jaki czas jest niezbędny do dotarcia z jednego regionu do innych, istotnych z punktu widzenia gospodarczego regionów.

Spójność społeczna stanowi ideę wywodzącą się z polityki społecznej i mającą przez to zastosowanie praktyczne. Jednocześnie stanowi przedmiot badań naukowych w wielu dziedzinach. Zainteresowanie tą koncepcją wyrażają m.in. socjologowie, psychologowie i ekonomiści. W związku z tym powstało wiele sposobów

jej rozumienia przez pryzmat różnych aspektów będących przedmiotem badań poszczególnych grup naukowców. Jedną z propozycji zintegrowanej definicji spójności społecznej wysunęła Rada Europy, która określiła ją jako zdolność społeczeństwa do zapewnienia długoterminowego dobrobytu wszystkich jej członków, w tym równego dostępu do zasobów, poszanowania godności ludzkiej, różnorodności oraz osobistej i zbiorowej autonomii i odpowiedzialnego uczestnictwa [*Concerted...* 2005, s. 23]. Opiera się ona na czterech wymiarach składowych ludzkiego dobrobytu, które są niezbędne do funkcjonowania społeczeństw: sprawiedliwym i równym dostępem, indywidualnej i zbiorowej godności, autonomii oraz udziale w życiu wspólnotowym.

Spójność społeczna polega także na rozwoju nie pogłębiającym regionalnych i lokalnych różnicowań poziomu życia, a także niwelowaniu różnic, które powstały wcześniej [Narodowa... 2004, s. 24]. Wzrost spójności społecznej w kontekście określonego ugrupowania polega na redukcji dysproporcji w wykorzystaniu kapitału ludzkiego pomiędzy jednostkami składowymi. Chodzi głównie o możliwość zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańcom tych jednostek oraz dążenie do likwidacji różnic w standardach życia i zmniejszenia nierówności społecznych. Zatem szczegółowe działania w ramach wyrównywania wspomnianych dysproporcji powinny obejmować zwalczanie wykluczenia społecznego i ubóstwa, a także kreować demokracje i solidarność w społeczeństwie.

Spójność społeczna może być mierzona za pomocą wskaźnika stopy bezrobocia, ale coraz częściej jako miernik stosuje się stopę partycypacji (miernik określający, jaka część ludności w wieku produkcyjnym znajduje zatrudnienie). Istnieje ponadto wiele innych propozycji mierników. Najczęściej dotyczą one takich obszarów, jak: dochody (np. mierniki nierówności dochodowych, wskaźnik ubóstwa), edukacja (np. udział społeczeństwa z wyższym wykształceniem, udział w kształceniu ustawicznym), zdrowie (np. samopostreganie stanu swojego zdrowia, długość życia), warunki mieszkaniowe (np. dostępność bieżącej wody) czy zachowania społeczne (np. patologie, przestępstwa, wandalizm). Zintegrowany zbiór cech został zaproponowany również przez organizacje międzynarodowe – Unię Europejską [Report... 2001] oraz OECD [Social... 1999].

Spójność społeczna może być przedmiotem badań zarówno na szczeblu regionalnym, jak i krajowym. Zainteresowanie naukowców wzbudza także poziom lokalny, który również jest bogatym źródłem informacji [Wojnar 2011, s. 67–83]. W przypadku rozwarstwienia społecznego w jednostkach lokalnych i regionalnych (w ramach danego kraju) istotne jest odpowiednie ich zidentyfikowanie i podjęcie działań zapobiegawczych oraz mechanizmów wyrównawczych w ramach realizowanej polityki regionalnej. Z kolei w przypadku dysproporcji w ujęciu międzynarodowym właściwym instrumentem w ramach Unii Europejskiej jest polityka spójności i wspierana funduszami strukturalnymi.

3. Spójność społeczna krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Badaniu spójności społecznej poddano 10 krajów Europy Środkowo-Wschodniej, które zostały przyjęte do Unii Europejskiej w 2004 i 2007 r., tj.: Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Rep. Czeską, Słowację, Węgry, Słowenię, Rumunię i Bułgarię. W sposób arbitralny dobrano zestaw cech reprezentujących rozwój społeczny. W analizie wykorzystano (poza drobnymi wyjątkami) dane z lat 2004 i 2014. Zestawienie tych okresów pozwoliło na identyfikację wzrostu spójności społecznej w całej UE oraz dynamiki rozwoju społecznego we wspomnianym regionie. Wartości cech zostały przeliczone w stosunku do średniej UE. Ze względu na brak znacznej części danych dla Chorwacji kraj ten wyłączono z analizy. Konsekwencją tego było również ujęcie średniej UE w stosunku do 27 państw.

Tabela 1. Wskaźniki rozwoju społecznego w krajach Unii Europejskiej, część I

	Stopa zatrudnienia (20-64 lat), UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2014	Ranking	Udział populacji z wyższym wykształceniem, UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2014	Ranking
	2004	2014			2004	2014		
Austria	103,1	107,1	4,0	6	80,6	105,0	24,4	2
Belgia	97,3	97,1	-0,2	15	140,3	124,9	-15,4	24
Bulgaria	89,2	93,9	4,8	4	93,7	90,4	-3,3	19
Cypr	111,1	97,5	-13,6	26	134,6	139,5	4,9	14
Dania	115,1	109,5	-5,6	21	146,1	112,6	-33,4	27
Estonia	104,3	107,2	2,9	8	134,0	129,1	-4,9	21
Finlandia	107,1	105,5	-1,6	18	148,2	133,0	-15,2	23
Francja	103,1	100,7	-2,4	19	118,8	115,7	-3,1	18
Grecja	94,8	76,9	-17,9	27	91,6	94,3	2,6	16
Hiszpania	97,0	86,4	-10,6	25	128,3	121,5	-6,8	22
Irlandia	106,1	96,7	-9,4	23	130,4	137,2	6,8	12
Litwa	102,8	103,6	0,8	11	113,1	120,3	7,2	11
Luksemburg	100,4	104,0	3,6	7	108,9	151,7	42,8	1
Łotwa	100,7	102,0	1,3	10	86,4	103,1	16,7	6
Malta	85,9	95,7	9,8	3	53,4	69,0	15,6	7
Niderlandy	111,1	109,8	-1,3	16	134,6	114,2	-20,4	25
Niemcy	102,1	112,1	10,0	2	110,5	88,9	-21,6	26
Polska	85,0	96,0	10,9	1	67,0	91,2	24,2	3
Portugalia	107,6	97,5	-10,0	24	56,5	75,5	18,9	4
Rep. Czeska	104,0	106,1	2,1	9	54,5	73,2	18,7	5
Rumunia	94,2	94,8	0,6	13	45,5	54,4	8,9	10
Słowacja	94,5	95,1	0,6	14	54,5	69,3	14,9	8
Słowenia	104,5	97,8	-6,6	22	82,2	96,2	14,0	9
Szwecja	114,8	115,4	0,6	12	129,3	125,7	-3,6	20
Węgry	92,1	96,2	4,1	5	74,3	77,4	3,0	15
Wlk. Brytania	111,3	110,0	-1,3	17	137,7	140,2	2,5	17
Włochy	91,4	86,4	-5,0	20	52,4	57,5	5,1	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 27.05.2015).

Stopa zatrudnienia to wskaźnik, który przedstawia poziom absorpcji czynnika pracy oraz informuje o stopniu rozwoju rynku pracy. Celem Unii Europejskiej według strategii Europa 2020 jest osiągnięcie 75-procentowej stopy zatrudnienia do 2020 r. [Europa 2020... 2010]. W 2014 r. osiągnięto poziom 69,3%, przy czym zdecydowanym liderem UE w omawianym zakresie okazała się Szwecja, gdzie stopa zatrudnienia wynosiła 80%. Pod względem dynamiki zmian omawianego wskaźnika względnie dobrze wypadły kraje EŚW (zob. tab. 1). Największy postęp w całej UE dokonał się w Polsce, gdzie pomiędzy 2004 i 2014 r. stopa zatrudnienia zwiększyła się o 10,9 punktu procentowego (p.p.) względem średniej unijnej i wynosiła na koniec tego okresu 66,5%. Pozostałe kraje w nieco mniejszym zakresie poprawiły swoje wyniki. Jedynie w Słowenii odnotowano spadek o 6,6 p.p. W 2014 r. najwyższe wskaźniki zatrudnienia w EŚW, oscylujące wokół 74%, a więc zbliżone do celu strategii Europa 2020, były udziałem Estonii i Rep. Czeskiej.

Spośród wielu elementów kształtujących rozwój społeczny warto wymienić poziom wykształcenia. Jest to z jednej strony czynnik sprawczy postępu, ale również może być traktowany jako jego efekt. Udział społeczeństwa z wykształceniem wyższym wzrósł średnio w UE 27 z ok. 1/5 w 2004 r. do 1/4 w 2014 r. Najwyższy jego poziom występował w Luksemburgu (ok. 40%), najniższy zaś we Włoszech i w Rumunii (ok. 15%). W krajach EŚW poza Bułgarią i Estonią w latach 2004–2014 nastąpiła poprawa omawianego wskaźnika. W Estonii pomimo spadku udziału osób z wyższym wykształceniem w społeczeństwie wciąż pozostawał on na bardzo wysokim poziomie (1/3 społeczeństwa, tj. ponad 129% średniej UE 27). Z pozostałych krajów na wyróżnienie zasłużyła Polska (wzrost o 24 p.p. względem średniej UE), Rep. Czeska (wzrost o 18,7 p.p.) oraz Łotwa (16,7 p.p.). Ogólny poziom wykształcenia społeczeństwa w EŚW był relatywnie wysoki. Jest to mocna strona, która odpowiednio wykorzystana może przyczynić się do poprawy osiągnięć ekonomicznych.

Kolejnym wskaźnikiem społecznym poddanym analizie był udział populacji w kształceniu ustawicznym (zob. tab. 2). Okazało się, że w całej UE mieszkańcy dość niechętnie uczestniczyli w zdobywaniu nowych umiejętności i kwalifikacji. Zarówno w 2004 r., jak i w 2014 r. było to tylko ok. 10% społeczeństwa. Kraje EŚW nie odbiegały od tej tendencji. Poza Estonią i Rep. Czeską udział społeczeństwa w kształceniu ustawicznym zmalał. W pozostałych krajach tylko kilka procent mieszkańców angażowało się w poprawę poziomu kapitału ludzkiego. Może to świadczyć o nikłej motywacji pracodawców do delegowania swoich pracowników na różnego rodzaju kursy, studia i szkolenia.

Wskaźnik, który jest bezpośrednio związany z jakością życia, to średnia długość jego trwania. Postęp w tym zakresie w całej UE nie był zbyt okazały. Pomiedzy 2004 a 2014 r. średnia długość życia wzrosła z 77,8 do 79 lat. Największy progres w tej dziedzinie dokonał się w krajach EŚW. Na czoło rankingu wysunęły się Estonia (wzrost o 4,7 p.p. w stosunku do średniej UE 27, co oznaczało wydłużenie długości życia o prawie 5 lat) oraz Słowacja (odpowiednio 2,8 p.p. i ponad 2 lata). Na uwagę zasługuje też poprawa omawianego wskaźnika w Słowenii (2,6 p.p.), na

Łotwie (2,5 p.p.) i Węgrzech (2 p.p.). Pomimo tego w 2014 r. żaden kraj EŚW nie zdołał dorównać lub przewyższyć średniej długości życia w całej Wspólnocie.

Tabela 2. Wskaźniki rozwoju społecznego w krajach Unii Europejskiej, część II

	Udział populacji uczestniczącej w kształceniu ustawicznym, UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2014	Ranking	Średnia długość życia populacji, UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2014	Ranking
	2004	2014			2004	2014		
Austria	126,1	132,7	6,6	11	101,2	101,9	0,7	24
Belgia	93,5	66,4	-27,1	23	100,6	101,3	0,6	25
Bulgaria	14,1	16,8	2,7	13	93,1	94,3	1,2	15
Cypr	101,1	64,5	-36,6	24	100,8	103,4	2,6	3
Dania	278,3	296,3	18,0	9	99,2	100,8	1,5	10
Estonia	71,7	107,5	35,7	5	92,4	97,1	4,7	1
Finlandia	247,8	234,6	-13,2	18	100,5	101,6	1,1	17
Francja	65,2	173,8	108,6	1	102,4	103,4	1,0	21
Grecja	19,6	28,0	8,5	10	101,0	102,0	1,0	19
Hiszpania	52,2	91,6	39,4	4	102,4	104,3	1,9	7
Irlandia	66,3	62,6	-3,7	15	100,3	101,6	1,4	14
Litwa	65,2	46,7	-18,5	21	91,9	92,9	1,0	18
Luksemburg	106,5	130,8	24,3	6	101,0	102,8	1,8	8
Łotwa	91,3	51,4	-39,9	25	90,7	93,3	2,5	5
Malta	46,7	66,4	19,6	8	101,3	103,0	1,8	9
Niderlandy	178,3	166,4	-11,9	17	101,2	102,2	1,0	20
Niemcy	80,4	73,8	-6,6	16	101,0	101,5	0,5	26
Polska	54,3	37,4	-17,0	20	95,6	96,8	1,2	16
Portugalia	45,7	89,7	44,1	3	99,9	101,4	1,5	11
Rep. Czeska	63,0	86,9	23,9	7	96,7	98,1	1,4	13
Rumunia	16,3	14,0	-2,3	14	92,0	94,8	2,8	2
Słowacja	46,7	28,0	-18,7	22	94,7	96,2	1,5	12
Słowenia	176,1	111,2	-64,9	26	98,3	100,9	2,6	4
Szwecja	188,0	270,1	82,0	2	102,7	102,8	0,1	27
Węgry	43,5	29,9	-13,6	19	93,2	95,2	2,0	6
Wlk. Brytania	315,2	147,7	-167,6	27	100,8	101,6	0,9	22
Włochy	68,5	74,8	6,3	12	103,1	103,9	0,8	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 27.05.2015).

Tabela 3. Wskaźniki rozwoju społecznego w krajach Unii Europejskiej, część III

	Udział osób zagrożonych biedą lub wykluczeniem społecznym*, UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2013	Ranking	Relacja osób w wieku poprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym, UE 27 = 100		Zmiana w punktach proc. 2004-2014	Ranking
	2004	2013			2004	2014		
Austria	65,8	76,7	10,9	15	93,4	96,5	3,0	19
Belgia	79,4	84,9	5,5	13	107,4	96,8	-10,6	2
Bulgaria	225,4	195,9	-29,4	3	103,3	103,9	0,6	12
Cypr	93,0**	113,5	20,5	24	72,4	70,6	-1,9	5
Dania	60,7	77,1	16,5	19	92,6	100,4	7,8	23
Estonia	96,7	95,9	-0,8	8	97,9	98,9	1,0	14
Finlandia	63,2	65,3	2,1	10	95,9	107,1	11,2	26
Francja	72,8	73,9	1,1	9	102,5	100,7	-1,8	6
Grecja	113,6	145,7	32,1	27	110,7	112,1	1,4	15
Hiszpania	91,9	111,4	19,5	23	100,4	96,5	-4,0	3
Irlandia	91,2	120,4	29,2	26	67,1	68,4	1,4	16
Litwa	150,7**	125,7	-25,0	5	94,7	97,5	2,9	18
Luksemburg	59,2	77,6	18,4	20	85,6	72,3	-13,3	1
Łotwa	170,2**	143,3	-27,0	4	97,9	102,1	4,2	22
Malta	75,4**	98,0	22,6	25	78,2	93,6	15,4	27
Niderlandy	61,4**	64,9	3,5	11	84,4	93,6	9,3	24
Niemcy	67,6**	82,9	15,2	17	110,3	111,7	1,4	17
Polska	166,5**	105,3	-61,2	1	76,5	75,2	-1,4	8
Portugalia	101,1	112,2	11,1	16	104,1	107,4	3,3	21
Rep. Czeska	72,1**	59,6	-12,5	6	81,1	91,1	10,1	25
Rumunia	168,8	164,9	-3,9	7	85,2	86,2	1,0	13
Słowacja	117,6**	80,8	-36,8	2	67,1	67,4	0,3	11
Słowenia	68,0	83,3	15,3	18	88,1	91,1	3,1	20
Szwecja	62,1	66,9	4,8	12	108,6	108,5	-0,1	10
Węgry	118,0**	136,7	18,7	21	93,0	91,5	-1,5	7
Wlk. Brytania	91,2**	101,2	10,0	14	99,6	95,7	-3,8	4
Włochy	97,1	115,9	18,9	22	118,5	117,4	-1,1	9

* – Wskaźnik ten określa odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub pogłębioną deprivacją materialną bądź żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy; ** – 2005 r.;

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 27.05.2015).

Zagrożenie biedą lub wykluczeniem społecznym to wskaźnik, który odzwierciedla pozycję społeczną i ekonomiczną społeczeństwa. Jest on związany z pozio-

mem dochodów i świadczy o dobrobycie określonych grup. Pomiędzy latami 2004 i 2013 nastąpiło w UE 27 nieznaczne ograniczenie udziału osób zagrożonych biedą lub wykluczeniem społecznym z 27,2 do 24,5%. Największą poprawę odnotowały kraje EŚW, a mianowicie: Polska (o ponad 61 p.p. względem średniej UE), Słowacja (ponad 36 p.p.), Bułgaria (29 p.p.), Łotwa (27 p.p.), Litwa (25 p.p.), Rep. Czeska (12,5 p.p.) (zob. tab. 3). Pomimo dużego ograniczenia tego negatywnego zjawiska cała EŚW wciąż borykała się z wysokim odsetkiem osób zagrożonych biedą. Z tego grona w zasadzie tylko Rep. Czeska odnotowała w 2013 r. względnie niski poziom zagrożenia (ok. 15% społeczeństwa). W pozostałych krajach EŚW wahał się on od 1/5 do 1/2 społeczeństwa. Najgorzej w tym zestawieniu w całej Wspólnocie wypadły Rumunia (40% społeczeństwa) i Bułgaria (niemal połowa).

Ciekawych wniosków dostarczyła analiza wskaźnika przedstawiającego relacje osób po 65 roku życia do osób w wieku produkcyjnym. Jest to wskaźnik, którego dynamika obrazuje procesy starzenia się. W latach 2004–2014 udział osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się średnio w UE z 24,3 do 28,2%. Sytuacja w EŚW z jednej strony nie jest taka zła, ponieważ kraje takie jak Słowacja i Polska mają jedne z najniższych relacji w całej UE (ok. 20%, co oznacza, że na 1 osobę po 65 roku życia pracuje 5), podczas gdy we Włoszech, Szwecji czy w Niemczech na jednego emeryta pracują już tylko 3 osoby. Z drugiej jednak strony odwrócenie tendencji starzenia się społeczeństwa udało się zrealizować tylko nieznacznie (o ok. 1,5 p.p. względem średniej UE), i to tylko w dwóch państwach EŚW – Polsce i na Węgrzech. W pozostałych przypadkach procesy starzenia pogłębiły się. Wydaje się jednak, że w gorszej sytuacji są kraje „starej” Unii, które jako pierwsze będą musiały borykać się z problemem braku pracowników powodowanym odchodzeniem coraz to większej części społeczeństwa na emerytury.

4. Zakończenie

Z całą pewnością trudno jednoznacznie zweryfikować poziom spójności społecznej, ponieważ istnieje wiele możliwości jej badania w zależności od przyjętych mierników. Niemniej jednak na podstawie arbitralnie wybranych wskaźników rozwoju społecznego można twierdzić, że kraje EŚW odnotowały w latach 2004–2014 w większości znaczący postęp w stosunku do średniej unijnej. Oznacza to, że wewnątrz Wspólnoty zachodził wzrost spójności społecznej rozumianej jako niwelowanie dysproporcji w jakości i warunkach życia poszczególnych społeczeństw. Warto jednak podkreślić, że w wielu przypadkach pomimo dużej dynamiki poprawy wskaźników społecznych w EŚW dystans do krajów „starej” UE pozostawał wciąż duży (np. w zakresie średniej długości życia czy zagrożenia biedą lub wykluczeniem społecznym). Pozytywny jest fakt, że kraje EŚW wyjątkowo dobrze wypadły w takich obszarach, jak poziom zatrudnienia (Czechy, Estonia), udział osób z wyższym wykształceniem (Estonia, Litwa) czy relacja osób w wieku poprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym (Słowacja, Polska).

Przeprowadzone analizy tylko w niewielkim stopniu poruszają zagadnienie spójności społecznej w EŚW. Istnieje pilna potrzeba zarówno pobudzania rozwoju społecznego w słabiej rozwiniętych państwach Unii Europejskiej (w tym EŚW), jak i kontynuowania badań w tym zakresie.

Literatura

- Concerted Development of Social Cohesion Indicators. Methodological Guide*, 2005, Council of Europe, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, 2010, Komisja Europejska, Bruksela.
- Greta M., Tomczak-Woźniak E., 2013, *Problemy spójności w nowej polityce regionalnej UE na lata 2014–2020*, Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 4 (64).
- Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, 2004, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpiips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/art,5537,4540,narodowa-strategia-integracji-spolecznej.html> (26.06.2015).
- Report on Indicators in the Fields of Poverty and Social Exclusion, 2001, European Union Social Protection Committee, Brussels.
- Social Indicators: A Proposed Framework and Structure, 1999, OECD, DEELSA/ELSA, Paris.
- Wojnar K., 2011, *Wpływ polityki spójności na spójność społeczną polskich miast – wnioski z badań ewaluacyjnych*, Studia Regionalne i Lokalne, wydanie specjalne.